

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/2.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **EEN TIJDLOZE BLIK OP DE GESCHIEDENIS.
WERK VAN EVA WANJEK EN MARTIN MICHAEL
DRIESSEN**

De auteur Martin Michael Driessen had al enkele in kleine kring opgemerkte prozawerken op zijn naam staan toen hij in 2015 in samenwerking met de dichteres Liesbeth Lagemaat, onder het pseudoniem Eva Wanjek, de historische roman *Lizzie* publiceerde. Overgeleverde feiten vormen het raamwerk van deze biografische roman: de liefde tussen dichter-schilder Dante Gabriel Rossetti, die deel uitmaakt van de kring van prerafaëlitische schilders rond 1850, en zijn favoriete model Elizabeth (Lizzie) Siddal, vereeuwigd als *Ophelia* door Dante's vriend Millais. In hun nawoord noemen de auteurs hun roman een op historische feiten geïnspireerde "literaire fantasie". Tot het fantasiegedeelte rekenen ze niet "de hemelvaart" van de protagonisten aan het slot van de roman –

een ironische toelichting derhalve, dit nawoord, dat terecht de vrijheid van de verbeelding boven de geschiedenis claimt.

De roman tekent de op- en tamelijk abrupte neergang van Dante's en Lizzies verhouding, waarin de liefde deels ongebroken blijft, maar de ongelijke verhouding tot fatale scheefgroei leidt. We volgen Dante's artistieke weg van schilder die zich ervan bewust is dat de primitieve vormen, waartoe hij zich programmatisch heeft bekend, een uitkomst zijn voor zijn beperkte techniek. En we volgen de minder consistente artistieke weg van Lizzie, die enige tijd gesteund wordt door de fameuze criticus Ruskin. Haar voornaamste rol is echter als etherisch model de hogere schoonheidswereld te belichamen die Dante in zijn werk zoekt, in de hoop zelf ook deel te hebben aan die sferen. Zonder duidelijke oorzaak ontwikkelt hun relatie zich in de fatale richting van "niet met en niet zonder elkaar kunnen". Lizzies zelfdestructieve gedrag – ze cultiveert haar etherische verschijning ten koste van haar gezondheid om aan zijn muzische ideaalbeeld te blijven voldoen –, Dante's doorlopende vreemdgaan en vooral het alcohol- en drugsgebruik, bon ton in dit bohemienmilieu, creëren soms een *Sid and Nancy*-achtige sfeer. Dramatische grondstof dus, waarvan het effect verhoogd wordt door het dubbelperspectief. De auteurs wisselen de alwetend vertelde delen af met dagboekachtige, realtimeverslaglegging van Lizzie.

In deze met zwarte romantiek gestoffeerde wereld floreren de bekende negentiende-eeuwse polaire tegenstellingen. Lizzie vervult de rol van fragiele vrouw die bij voorkeur haar gedachten laat uitgaan naar gene zijde en de dood gaat zien als verlossing. Aan de andere kant van het spectrum, Dante's spectrum om precies te zijn, bevinden zich wulpse, zinnelijke vrouwen, waar Dante óók zijn deel van wil. Zo ontstaat een emblematische verhouding tussen een wegwijnende Lizzie en een mondaine Dante, die het evenwicht van onzinnelijke en zinnelijke liefde terloops herstelt met een bezoek aan zijn weelderige minnares. Daar betaalt hij de "schuld" aan zijn "lagere natuur" af, om bij zijn muze weer zijn "eigenlijke gevoelens" te kunnen koesteren. Lizzie begrijpt dat haar geluk niet van deze aarde is en wil Dante van haar belastende aanwezigheid bevrijden. Dienstbaarheid aan de

kunst en aardse hartstochten vermengen zich op fatale wijze, terwijl beiden troost blijven putten uit de overtuiging dat in en door de schoonheidscultus, het leidmotief van de roman, hun liefde bestemd is voor de eeuwigheid.

In sommige opzichten oogt de roman kortom als een negentiende-eeuwse *remake* (*Van de koule meren des doods!*) en dat is bevreemdend, want je zou willen dat de auteurs die stereotiepe beelden en historische werkelijkheid zouden duiden. Het kan uiteraard een bewuste keuze zijn om dicht bij de contemporaine perceptie te blijven en die, onder een vleugje ironie, te geven voor wat die kennelijk was. Tegelijkertijd echter doorbreekt het moderne, om niet te zeggen populaire, toontje dat de figuren doorlopend in de mond wordt gelegd de authenticiteitsillusie ("Oh mijn God, Lizzie, hou je in. Geef het een week"). Anachronistisch is ook het comfortabele gemak waarmee het dagelijkse leven lijkt te verlopen. Historisch decoreren bestaat hoofdzakelijk uit namedropping. En soms is er dan weer een emancipatorische voetnoot, alsof er vanuit onze verlichte tijd iemand meekijkt naar deze negentiende-eeuwse santenkraam. Zo geeft de bedaarde Christina de naar hysterie neigende Lizzie mee "dat het nooit een goed idee is, voor iemand, om te willen zijn zoals een ander je wil". Negentiende-eeuwers trekken doorlopend een eenentwintigste-eeuws pakje aan of omgekeerd, dat is moeilijk te zeggen.

Al met al een hybride roman, waartegen mijn voornaamste bezwaar zijn statische karakter is. De negentiende-eeuwse iconografie is uit de aard der zaak buitenkant en resulteert in een schematisch, bij alle heftigheid van gevoelens vlak persoonlijkheidsbeeld. De contouren van het liefdesdrama tekenen zich al snel af en in het lange vervolg gebeurt er uiterlijk nog veel, maar in wezen weinig. Deze *vie romancée* is te veel een met negentiende-eeuws exotisme geverniste soap gebleven en boort niet diep genoeg in het overgeleverde materiaal. De vraag blijft wat de auteurs uiteindelijk met hun "literaire fantasie" voor ogen hadden.

Proberen Driessen te isoleren uit deze coproductie is een vruchteloze opgave, we doen er beter aan de merites van zijn schrijverschap af te meten aan zijn overige werk. *De vader van God* (2013)

is evenals *Lizzie* gebaseerd op bekende stof. Daar is wat overeenkomst betreft zo'n beetje alles mee gezegd. Met de fraaie metafoor van een duiker die zich in de ongewisse diepzee laat zakken, laat de verteller Gods afsplitsing, een mensenkind dat geboren zal worden uit de maagd Maria, afdalen in zijn schepping. We hebben dan al veel verwickelingen in hemel en op aarde achter de rug, in deze originele en zeer vrije hervertelling van oude en nieuwtestamentische Bijbelverhalen. Een eigenzinnige Jozef vormt het voornaamste contrapunt met de grondtekst. Naarstig speurend in de Schrift concludeert hij dat zijn, weliswaar niet bloedeigen, niettemin geliefde zoon Jezus het weinig aantrekkelijke einde wacht als een lam geofferd te worden. Deze afloop probeert hij te voorkomen door met Jezus zonder bericht aan thuis met onbekende bestemming te vertrekken. De roman stuurt aan op een confrontatie tussen de aardse en hemelse v(V)ader van God-in-de-persoon-van-Jezus.

De uitkomst van de botsing is een beetje een anticlimax, al laat zich succes in dezen ook moeilijk denken, want de vrije wil heeft nu eenmaal een beperkte actieradius binnen de Voorzienigheid. Toch geeft het leidende motief van de onverzoenlijkheid van menselijke maat en ondoorgrondelijke besturing, en de fatale hybris waartoe die in het ondermaanse leidt, de roman een duidelijke inzet. *Vader van God* heeft de noodzakelijke afstand tot de, in dit geval overbekende, stof die *Lizzie* zo node mist. Al is de grens tussen speelse vondst en flauwe spotternij of melige allusie soms dun, met name het oog voor sfeertekende details en de beeldende stijl maken de roman bijzonder. Dat de verteller Jozef al vroegtijdig tot mislukken doemt, is allerminst bezwaarlijk, als hij de slaagkans van de opstanding met een atmosferisch beeld als dit weet te schetsen: "een ontwortelde eik: in het voorjaar slaat hij uit, nieuwe twijgen ontspruiten, ranken slingeren zich rond zijn stam, vogels bouwen nesten in zijn gebladerte; maar hij groeit niet langer hemelwaarts".

Na *Vader van God* verscheen *Een ware held* (2013) van de hand van Driessen, een los uitgegeven lang verhaal dat ons zonder omwegen in een beslissende scène stort. Twee broers maken deel uit van een van desertie beschuldigde groep Italiaanse militairen, waarvan, als represaille, zo dadelijk een op de vier geëxecuteerd zal worden. De broers stellen van alles

in het werk om in deze loterij de dans te ontspringen. Deze – opnieuw historische – geschiedenis laat zien hoe in een ondoorgrondelijke machinerie de "held" ongewild bijdraagt aan de dood van een onschuldige ander en hoe systeemratten carrière maken. Deze cynische werkelijkheid wordt beschreven voor wat die is, koel en feitelijk, en in eenzelfde consistente toon als *Vader van God*. Neem deze beschrijving van soldaten die in de invallende duisternis zich een weg door een lawine proberen te banen: "nietige zwarte gestalten, krioelend als ongedierte dat van een grote dode vis eet". Driessen als beeldend schrijver met oog voor tijdloze absurditeiten in ons bestaan zou ons nog wel eens kunnen verrassen met een roman waarin alles op z'n plaats valt.

HAROLD VAN DIJK

EVA WANJEK, *Lizzie*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2015, 464 p; MARTIN MICHAEL DRIESSEN, *Een ware held*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2013, 64 p; MARTIN MICHAEL DRIESSEN, *Vader van God*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2012, 206 p.;